

پذیرش دانشجوی خارجی در ایران

انتظارات - الزامات

دکتر رضاحسینی ابرده - استاد دانشگاه صنعتی امیرکبیر

مقدمه:

چندسالی است دانشگاه‌های ایران در زمینه پذیرش دانشجو از کشورهای دیگر فعال شده و در حال افزایش تعداد پذیرش این گونه دانشجویان در مقاطع مختلف تحصیلی هستند. لازم به ذکر است که دانشگاه‌های جامع در گذشته و حال و از زمان تأسیس، پذیرش دانشجوی خارجی از کشورهای مختلف دور و نزدیک داشته‌اند. به خصوص پذیرش دانشجو در زمینه آموزش زبان و ادبیات فارسی و فرهنگ و تمدن ایران زمین (صرفنظر از تعداد). این دانشگاه‌ها در گذشته و حال دارای تجربیات خوبی هستند و تعداد زیادی از دانش‌آموختگان آن‌ها اکنون در سراسر دنیا به آموزش زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه‌های خارجی مشغولند. مدارس و حوزه‌های علمیه نیز در گذشته و حال چه با سیستم سنتی و چه مدارس نسبتاً مدرن امروز در زمینه معارف اسلامی (فقه و حدیث و تفسیر و فلسفه و اخلاق و ...) دارای تجربیات ذی‌قیمتی هستند و تعداد قابل توجهی دانشجو داشته و دارند و تعداد قابل ملاحظه‌ای هم دانش‌آموخته این مدارس و حوزه‌های علمیه در کشورهای مختلف به نشر و تبلیغ و یا آموزش آموخته‌هایشان به مردم سرزمین خودشان هستند. بحث حاضر بیشتر متمرکز روی پذیرش دانشجو در زمینه‌هایی غیر از موارد بالا است مانند رشته‌های مختلف مهندسی و علوم و پزشکی. هرچند در این مورد هم دانشگاه‌ها غیر فعال نبوده‌اند اما تلاش و جدیت‌های اخیر برای افزایش دانشجویان خارجی بسیار فراتر از گذشته بوده و در مقاطع تحصیلات تکمیلی نمود چشم‌گیر دارد.

کشورهای غربی (اروپایی و امریکای شمالی - کانادا و امریکا و در دهه‌های اخیر استرالیا و نیوزیلند و کشورهای اسکاندیناوی) در زمینه پذیرش دانشجوی خارجی از سراسر دنیا و برای مقاطع تحصیلی و زمینه‌های مختلف و رشته‌های متنوع موفقیت‌های چشم‌گیر داشته و سهم قابل توجهی در تربیت نیروی انسانی تحصیل کرده و دانش‌آموخته مورد نیاز کشورهای دیگر مخصوصاً (آسیایی و افریقایی) داشته‌اند. اغلب دانش‌آموختگان در این کشورها در برگشت به کشور مبداء در دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی و برخی مراکز پژوهشی مشغول به کار می‌شوند. البته کشورهایی هم هستند که برای تقویت کادر فنی و خدماتی مورد نیازشان برای گذراندن دوره‌های تخصصی فنی چند ماهه کار آموز و تکنیسین و دانشجو به کشورهایی که این دوره‌ها را ارائه می‌دهند اعزام می‌نمایند. به علت همین گستردگی و سابقه و ایجاد شرایط مناسب، زیرساخت‌های لازم فراهم شده و در سال‌های طولانی فعالیت در زمینه آموزش و تربیت نیروی انسانی یک جریان نسبتاً دائمی و پیوسته برای دریافت علم و دانش و تخصص از سوی کشورهای نیازمند از نیروی انسانی مستعد در سطوح مختلف وجود دارد. بخشی از نیروی انسانی لازم برای توسعه و فعال نگه داشتن دانشگاه‌ها و صنایع و ... کشورهای آموزش‌دهنده نیز از همین نیروهای انسانی مستعد و قابل که مقاطع قبلی تحصیلی و نیازهای اولیه کسب و علم و دانش و تخصص را در کشور مبداء دریافت داشته‌اند تأمین می‌گردد. این بخشی از مزایایی است که کشور آموزش‌دهنده از آن بهره‌مند می‌شود. در واقع کشورهای آموزش‌دهنده، فرهنگ و زبان و دانش خود را به دیگر کشورها صادر می‌کنند و دانش‌آموختگان، آنهایی که در کشور میزبان ماندگار نمی‌شوند، (به خصوص اگر در کشور میزبان با آنها به مهربانی و ملاحظت و مدارا رفتار شده باشد) ثنا گو و سمپات آن کشور و ملت و فرهنگ آنها خواهند بود. دانشگاه‌های ما برای جذب دانشجوی خارجی لازم است ضمن استفاده از شیوه‌ها و روش‌ها و منش کشورهای پر سابقه در پذیرش دانشجوی خارجی و تربیت و آموزش نیروی انسانی و تجربیات ذی‌قیمت آنها زیرساخت‌های لازم را فراهم آورند تا یک جریان دائمی و پیوسته نیروی انسانی مشتاق و علاقه‌مند و با انگیزه و مستعد از کشورهای همسایه و دور و نزدیک برای حضور در ایران و تحصیل علم و فرهنگ و دانش و تخصص و تمدن به وجود بیاید. آنچه در این نوشتار می‌آید

در واقع توجه دادن به بعضی از این زیر ساخت ها و لوازم است و بیان انتظارات دانشجوی برای حضور در کشور ما . خوشبختانه این قابلیت و توانمندی در دانشگاه‌های کشور ما وجود دارد که از شرایط فراهم شده در منطقه کمال استفاده و بهره‌مندی را ببرند که اگر توجه نشود این قابلیت ها و توانمندیها و مزیتها و فرصتهای طلایی به تهدید تبدیل خواهند شد.

۱- مفروضات و خواستگاه ما از جذب دانشجوی از کشورهای دیگر چیست؟ هدف

۲- راههای رسیدن به هدف چیست؟

۳- چگونه مطمئن شویم این راهها ما را به هدف می‌رساند؟

۴- ارزیابی عملکرد، هم هدف و هم راههای وصول به هدف نیازمند بازنگری هستند.

الف-هدف:

لازم است دانشگاه‌های پذیرنده دانشجوی خارجی هدف از پذیرش دانشجوی خارجی را حداقل برای خودشان تبیین کنند. اگر هدف کسب درآمد ارزی است بدون توجه به مزایای دیگر حضور دانشجوی خارجی در آن دانشگاه، لازم است برای تداوم و پیوستگی حضور این قبیل دانشجویان راه کارها و آسیب شناسی چنین نگاه یک بعدی بررسی جدی شود. دانشگاه‌های ما باید به این نکته توجه کنند که برای جذب دانشجوی از کشورهای دیگر باید رقبانی جدی و با سابقه همچون امریکا، انگلیس، کانادا، استرالیا، نیوزیلند و حتی هلند و دانمارک و آلمان و فرانسه و سوئد و فنلاند را در نظر بگیرند. دانشگاه‌های کشورهای نامبرده نه تنها ممکن است از دانشجویان برای مقاطع تحصیلی کارشناسی ارشد و دکترا شهریه نگیرند که بخشی و یا تمام هزینه زندگی آنان را نیز متقبل شوند. ضمن آن که زبان تدریس این کشورها زبان انگلیسی است که یک مزیت نسبی برای متقاضیان است. جالب توجه است که کشورهایی که زبان رسمی آنها غیر انگلیسی است اکنون برای جذب دانشجوی از کشورهای دیگر دوره های تحصیلی را به زبان انگلیسی ارائه می نمایند. هرچند کشور ما به خاطر شرایط خاص منطقه ای برای دانشجویان بعضی از کشورهای منطقه دارای مزیت نسبی است اما این مزیت نسبی نمی تواند قابل رقابت باشد با مزایای دیگری که کشورهای ذکر شده در بالا ممکن است برای متقاضیان قابل شوند و یا در اختیارشان قرار دهند. سوگمندان باید افزود که مزیت پنهانی که اغلب در محاسبات منظور نمی گردد، اجازه اقامت و قبول شهروندی بعضی از کشورهای ذکر شده است در پایان و یا حین تحصیل و همچنین اجازه کار و کسب درآمد. به وضوح باید پذیرفت، آیا تردیدی وجود دارد که یک متقاضی پذیرشی داشته باشد از یک کشور از آنهایی که نامبرده شد و از یکی از دانشگاه‌های خوب ما و انتخاب توسط متقاضی دانشگاه ما باشد که هم شهریه می گیرد، هم زبانش انگلیسی نیست و هم شانس اقامت و کار در حین تحصیل و پس از آن برایش نیست. چه مزیتی ممکن است کفه ترازو را برفع ما سنگین کند. شرایط فرهنگی، شرایط مساعد برای زندگی خانواده متقاضی (همسر و فرزند) رفت و آمد بستگان درجه یک به کشور محل تحصیل متقاضی، نزدیکی فاصله و آزادی رفت و آمد در فواصل ممکن برای خود دانشجوی.

اگر هدف بالابردن مرتبه دانشگاه در سطح ملی و بین المللی است در کشور (برای داشتن دانشجوی بیشتر خارجی) در این مورد هم لازم است آسیب شناسی جدی به عمل آید و مزایا و معایب و راههای وصول به آن بررسی شود، آیا در این مورد رضایت مندی متقاضی از کشور و دانشگاه محل تحصیل جایگاهی ندارد؟ آنها هم به صورت مقطعی و گذرا ؟ دراز مدت و تداوم حضور دانشجویان و پیوستگی جریان دانشجویان خارجی تأثیری در رتبه بندی ندارد و یا نخواهد داشت؟ و آیا بسنده کردن به همین رتبه بندی آنها در یک مقطع زمانی خاص کفایت می کند؟ سایر مزایای ممکن از حضور دانشجوی از کشورهای دیگر در دانشگاه‌های ایران را باید نادیده گرفت و توجه نکرد؟ مزایایی که در بخش مقدمه به بعضی از آنها اشاره شد و کشورهایی نظیر کانادا و امریکا از همین طریق به جذب نخبه ترین استعداد های کشورهای دیگر برای گرداندن دانشگاه‌ها و صنعت خودشان

می پردازند؟ در یک جمله خلاصه کنیم که ما به جذب دانشجویان از کشورهای دیگر باید همه جانبه نگاه کنیم و سرمایه گذاری کنیم، سرمایه گذاری بلند مدت و نه کوتاه و مقطعی. نگاه شود به فعالیتهای واحدهای فرهنگی انگلیس (British Educational Councils) و همچنین واحدهای نظیر آن توسط امریکا در کشورها و شهرهای مختلف هر کشور و همچنین ایجاد سازمانها و دفاتری به منظور جذب دانشجوی خارجی در کشور مقصد نظیر (CBIE) در کانادا و دفتری نظیر آن در استرالیا و همچنین کشورهای مبداء که در کشور خودمان در حال حاضر تعداد قابل ملاحظه ای از این دفاتر تأسیس شده و مشغول به جذب و اعزام دانشجویان کشورهای مقصد هستند و با دریافت هزینه های نسبتاً سنگین از متقاضیان به این فعالیت مشغولند. اغلب کشورهای ذکر شده در بالا به صورت مستقیم و غیر مستقیم سرمایه گذاری وسیع در مراحل از برنامه ریزی برای جذب دانشجویان از سایر کشورها نموده اند.

ب- انتظارات

برای موفقیت دانشگاهها در جذب دانشجوی خارجی باید به انتظارات و توقعات متقاضیان توجه تام و تمام نمود. این انتظارات را می توان به انتظارات متقاضیان قبل از ورود به کشور و در مراحل درخواست برای دریافت پذیرش در کشور مبداء، انتظارات بعد از ورود به کشور در هنگام تحصیل (از کشور متوقف فیه و از دانشگاه محل تحصیل) و انتظارات در هنگام اتمام تحصیل و بازگشت به کشور مبداء و به عنوان دانش آموخته کشور (ایران) دسته بندی کرد. قبل از ورود به این مطلب باید تأکید نمود که دانشجویان خارجی در حال تحصیل و دانش آموختگان خارجی یک دانشگاه نقش اساسی در معرفی، تسهیل و تشویق هموطنانشان برای ادامه تحصیل در دانشگاهی که خودشان در آن تحصیل کرده و یا دانش آموخته شده اند خواهند داشت (البته به شرط رضایت و تأمین انتظاراتشان در حین تحصیل و پس از آن).

ب ۱- انتظارات قبل از ورود به کشور و در مراحل درخواست برای اخذ پذیرش

این بخش از انتظارات به طور عمده به سفارتخانه، نمایندگیهای کنسولی و یا واحدهای فرهنگی و رایزنهای علمی و یا دفاتر مستقل جذب دانشجویان در کشور مبداء برمی گردد.

اطلاعات راجع به کشور و دانشگاهها به زبان محلی (یا حداقل انگلیسی و فرانسه) در قالب کاتالوگها و بروشورها به تفصیل در مورد مقاطع تحصیلی- رشته های تحصیلی- شرایط پذیرش هم به صورت مکتوب و هم نرم افزاری باید در نمایندگیها فراهم باشد- سایتهای نمایندگیها باید فعال- روز آمد و مجهز باشند. لینک های لازم در سایت نمایندگیها برای وزارت ذیربط و دانشگاههای مختلف باید فراهم باشد. پاسخگویی تلفنی و تلگرامی یا هر امکان دیگری برای ارتباط مستقیم باید فراهم باشد. تسهیلات لازم برای صدور ویزای چند نوبتی و چندساله باید در نمایندگیها فراهم باشد (هم برای دانشجویان- خانواده درجه ۱ - همسر و فرزند - پدر و مادر و خواهر و برادر). پذیرش دانشگاه یا وزارت برای صدور ویزا در نمایندگیهای کشورمان در خارج برای متقاضیان و یا پذیرفته شدگان باید کفایت کند.

ب- ۲ انتظارات (قبل از ورود و در شرایط اولیه در کشور متقاضی) از دانشگاه

واحدهای بین الملل دانشگاهها باید بخش فعالی را در سایت دانشگاهها تشکیل دهند و آمادگی پاسخگویی بر خط را داشته و فراهم نمایند و به طور مشخص و مناسب توانایی انتقال اطلاعات مورد نیاز متقاضیان را داشته باشند. زبان آموزش و ساختار آموزش و مقاطع تحصیلی و شرایط پذیرش و تحصیل را روشن و مشخص توضیح دهند. هرگونه تسهیلات و مزایای تحصیلی را در دانشگاه باید به وضوح بیان نمایند. مسکن- غذا- امکانات ورزشی- تسهیلات برای دانشجویان، همسر فرزند (فرزندان) رفت و آمد و بیمه را باید برای متقاضیان بیان نمایند. شرایط و ضوابط و مقررات تحصیل و طول مدت هر مقطع تحصیلی را در اختیار

متقاضیان قرار دهند. شرایط کاری و کسب درآمد احتمالی و کمک مالی احتمالی دانشگاه یا استاد راهنما (در قالب TA یا RA) یا تسهیلات همرجع دیگر در قالب بورس یا کمکهای دولتی باید ذکر گردد.

ب-۳ انتظارات (پس از ورود به کشور) از کشور محل تحصیل

انتظار برخورد مناسب و شایسته از سوی افسران پلیس و مأموران نیروی انتظامی و گمرک در مبادی ورودی.

راهنمایی و هدایت دانشجویان برای عبور از بخشهای ترانزیتی و مساعدت به آنان برای انتقال به شهر در صورتی که دانشگاه پذیرش دهنده امکاناتی فراهم نکرده باشد. این مورد نیز با توجه به افراد سودجو و طماع و فرصت طلب که در فرودگاهها در کمین هستند بسیار تأثیر گذار و در شرایط ورود شخص دانشجوی تعیین کننده است. صدور اجازه خروج برای دانشجوی شاغل به تحصیل و بازگشت دانشجوی به کشورش به صورت موقت باید تسهیل گردد.

تبلیغ و تبیین و توضیح و توجیه آحاد افراد جامعه به وسیله وسایل ارتباط جمعی برای حضور دانشجویان خارجی و به منظور احتراز از هرگونه تبعیض و تحقیر، هماهنگی و همکاری سازمانهای ذیربط، دانشگاه، وزارت علوم وزارت خارجه وزارت کشور و وزارت اطلاعات برای ایجاد شرایط ایمن و مساعد به دور از هرگونه تنش و فشار برای دانشجوی و خانواده اش فراهم باشد. ایجاد تسهیلات برای مسکن، بیمه، آموزش زبان فارسی و انگلیسی به همسران دانشجویان، فراهم کردن شرایط مساعد برای تحصیل فرزندان حتماً لازم است در برنامه دانشگاهها لحاظ گردد.

ب-۴ انتظارات (پس از ورود به کشور) از دانشگاه

واحدهای بین الملل دانشگاهها باید استقبال از دانشجوی را در مبادی ورودی به کشور (فرودگاهها و یا بنادر و مرزهای زمینی) پیش بینی و فراهم نمایند. امکانات اسکان موقت و مساعدت به دانشجوی برای استقرار و همچنین یافتن مسکن مناسب، فوق العاده دارای اهمیت است و از جمله اتفاقات مهمی است که در ذهن دانشجوی همواره باقی می ماند.

پشتیبانی و حمایت حقوقی و قضایی از دانشجوی خارجی در صورت بروز موارد ناخواسته. دادن مشاوره درسی و حمایت و پشتیبانی از دانشجوی در صورت ایجاد شرایط ناخواسته. توضیح و تشریح برای کارکنان اداری و آموزشی و استادان دانشگاه از نقش و علت حضور دانشجوی خارجی و آموزش زبان انگلیسی (خارجی) به کادر خدمات آموزشی، تکنیسین ها و کارشناسان آموزشی. تشریح و توضیح و بیان وضعیت فرهنگی، اجتماعی و سیاسی کشور برای دانشجویان خارجی و هدایت و توجه دادن به آنها به رعایت اصول و موازین و شرایط و مقررات اجتماعی و اعتقادی کشور.

ب-۵ انتظارات در هنگام اتمام تحصیل و بازگشت به کشور مبداء و به عنوان دانش آموخته کشور (ایران).

دانش آموختگان در هنگام اتمام دوره تحصیلی و بازگشت به کشورشان دغدغه های فراوان دارند، دانشگاه برای صدور گواهی موقت و یا قطعی اتمام تحصیل و تسویه حساب باید تسهیلات ویژه برای آنان فراهم نماید. البته این مورد برای دانشجویان ایرانی هم باید تسهیل شود (در حال حاضر این مرحله برای دانش آموختگان به تعبیری هفت خوان رستم است). تمام سعی دانشگاهها و واحدهای ذیربط باید آن باشد که دانش آموخته با خاطری آسوده و دلی خوش کشور ایران را ترک کند. دانش آموختگان هر دانشگاه انتظار دارند دانشگاه محل تحصیلشان به آنان توجه نموده و آنها را از پیشرفتها و توسعه دانشگاه آگاه نموده و به نظرات آنان اهمیت دهد و به طور مرتب اخبار دانشگاه به آنان اطلاع رسانی شود. استادان راهنمای دانشجویان خارجی باید توجیه شوند که ارتباط با دانش آموختگان را حفظ نمایند و از آنان مشاوره بگیرند و حتی در مواردی به عنوان استاد همکار و یا مشاور از آنان کمک بگیرند.

در حال حاضر دانشجویان خارجی با مشکلات زیر روبرو هستند.

۱- مشکل اول زبان: مراکز آموزش زبان فارسی، امکانات آموزشی برای دانشجویان خارجی برای فراگرفتن زبان فارسی یا انگلیسی

دانشجویانی که وارد کشوری شوند اگر زبان انگلیسی ندانند مجبور هستند هر دو زبان را با هم یاد بگیرند (فارسی و انگلیسی) که کارشان دشوار است. برای آموزش زبان فارسی علی القاعده نباید وجهی دریافت شود، که می شود. آموزش زبان فارسی باید به عنوان یک مزیت تلقی شود نه یک هزینه برای دانشجوی خارجی مخصوصاً برای دانشجویانی که نه برای آموزش زبان فارسی می آیند (مهندسی، علوم و غیره). در همین رابطه بعضی از دانشگاه‌ها خودشان مرکز آموزش زبان فارسی و حتی انگلیسی خوبی ندارند اما به خاطر کسب درآمد، دانشجویان خارجی را مجبور به ثبت نام در کلاسهای زبان فارسی و انگلیسی خودشان می کنند تا بتوانند درآمد بیشتری کسب کنند. دانشگاه‌های قزوین و شهید بهشتی دارای مراکز آموزش زبان فارسی مناسبتر و قوی تری هستند و می توانند به سایر دانشگاه‌ها کمک کنند. متأسفانه ارائه مواد درسی به زبان انگلیسی در دانشگاه‌ها با مشکلاتی همراه است. باید پذیرفت که در زمان حاضر، زبان فارسی به عنوان زبان بین المللی شناخته نمی شود. متقاضیان تحصیل در رشته های علوم و مهندسی و در کل همه رشته ها به استثناء ادبیات فارسی برایشان دشوار است که این علوم را تحصیل کنند با زبان غیر مادری که در کشور خودشان هیچ کاربردی نخواهد داشت و منابع درسی فارسی نیز بسیار محدود و اندک است. اگر یک دانشجوی غیر انگلیسی زبان در کشوری که زبان رسمی و تدریس آن انگلیسی است پذیرش بگیرد ولو در ابتدا آشنایی زیادی با این زبان نداشته باشد، فراگیری زبان انگلیسی به عنوان یک مزیت تلقی می شود و متقاضی علاوه بر کسب یک مرتبه تحصیلی بالاتر به یک زبان بین المللی هم تسلط نسبی پیدا می کند که هم منابع فراوانی برایش وجود دارد و کشورهای زیادی به این زبان آشنایی دارند. بنابراین حتی اگر برای فراگرفتن زبان انگلیسی هزینه ای را متقبل شوند برایشان ارزشمند است. ضمن این که در بسیاری کشورهای غیرانگلیسی زبان، دانش آموزان و دانشجویان مقطع کارشناسی، زبان انگلیسی را به عنوان زبان دوم فرا می گیرند و در برخی از این کشورها بعضی از دروس به زبان انگلیسی یا فرانسه ارائه می گردند. در مرحله اول، دانشگاه‌هایی که مایلند سطح پذیرش دانشجوی خارجی را هم از نظر کمی و هم کیفی ارتقاء بدهند لازم است به طور جدی ارائه تمامی دروس به زبان انگلیسی را وجهه همت قرار دهند. البته نباید این موضوع را هم نادیده گرفت که استادان ایرانی هر چند که اغلب در کشورهای انگلیسی زبان تحصیل کرده و ممکن است تسلط نسبی به این زبان داشته باشند اما تدریس به زبان انگلیسی برایشان خالی از اشکال نیست (اگر چه خودشان ممکن است چنین نقیصی را نپذیرند) اما واقعیت این است که برای غیر انگلیسی زبانان شنیدن مطالب درسی از یک غیر انگلیسی زبان مخصوصاً که دارای لهجه هم باشند دشوار است. (اغلب کسانی که در کشورهای انگلیسی زبان تحصیل کرده اند خاطرات خوشی! از استادان هندی و چینی و لهجه شیرین آنها دارند!). لذا صرف ارائه درس به انگلیسی کفایت نکرده لازم است استادان مربوطه شرایط و کفایت لازم را برای ارائه درس به زبان انگلیسی کسب نمایند. در همین چهارچوب کارشناسان آموزشی، کادر اداری آموزشی و تکنیسین ها لازم است دارای آشنایی لازم به زبان انگلیسی برای پاسخگویی به دانشجویان خارجی داشته باشند.

۲- ارتباط استادان با دانشجویان خارجی- توقع استادان از دانشجویان خارجی مثل توقعشان از دانشجویان ایرانی است. دانشجویان خارجی به علت نداشتن تبحر مکالمه یا نوشتن فارسی نمی توانند به خوبی با استادان ارتباط برقرار کنند. در نوشتن پاسخ سوالات امتحانی به صورت فارسی اغلب با دشواری همراه هستند و استادان به همین علت تصور می کنند دانشجویان از نظر علمی ضعیف هستند. بعضی از استادان ایرانی دارای لهجه هستند (مخصوصاً در دانشگاههای شهرستانها) و بعضی اوقات حتی نمی توانند فارسی صریح صحبت کنند و برای دانشجویانی که زبان فارسی رسمی را یاد گرفته اند برقراری ارتباط با

درس و استاد دشوار است. دانشجوی باید از فارسی به انگلیسی ترجمه کند تا بفهمد استاد چه می گوید. وجود فرهنگ لغات فارسی به عربی یا فارسی به انگلیسی یا فارسی به زبانهای دیگر می تواند در رفع مشکلات موثر باشد.

۳- فضای خوابگاهی و مسکن برای دانشجویان خارجی خیلی محدود و نامتناسب است (البته برای دانشجویان ایرانی این وضع فاجعه آمیز تر است) در عین حال موضوع خوابگاه و مسکن برای دانشجویان خارجی (مجرد- متاهل بدون فرزند و متأهل با چند فرزند) یکی از چالشها است حتی اگر دانشجو بخواهد خودش مسکن اجاره نماید. موضوع مطالعه درسی برای دانشجویان خارجی در فضای خوابگاهی و جمعی تقریباً یک چالش اساسی است.

۴- برخورد بعضی استادان با دانشجویان خارجی چندان مناسب نیست و در مواردی تبعیض آمیز است. با دانشجویان عراقی به خاطر عرب بودن و خاطره جنگ بین دو کشور و با دانشجویان افغانی با نگاهی غیر منصفانه و با بعضی از دانشجویان کشورهای دیگر به خاطر هزینه هایی که ایران برای جلب آنها متحمل شده و یا بورسیه نمودن آنها .

۵- نگاه دانشگاه ها به دانشجویان خارجی صرفاً از دیدگاه اقتصادی است و به عنوان فقط منبع درآمد تلقی می شوند در حالی که آنان انتظارات دیگری هم از دانشگاه دارند. انتظار این است که نگاه به دانشجوی خارجی علمی باشد نه اقتصادی.

۶- کشور عراق قبلاً فقط ۲۳ دانشگاه را به رسمیت می شناخت و دانشجویان از آنها اگر پذیرش می گرفتند موافقت با تحصیل داشته و توصیه می کرده. اخیراً این تعداد را به ۴۸ دانشگاه توسعه داده اند از جمله دانشگاه آزاد. از نظر دولت عراق تفاوتی نمی کند که دانشجویانش از کجا پذیرش گرفته و یا تحصیل می کنند، صرف این که دانش آموخته ایران باشند در شرایط فعلی کفایت می کند. لذا برای خود دانشجویان این مسئله دارای اهمیت است که دانشگاههای محل تحصیل به این نکته توجه کنند در غیر این صورت ممکن است دانشجویان تمایل پیدا کنند به دانشگاههایی بروند که از نظر تحصیلی سطح پایین تر دارند و ساده تر می توانند در آنجا تحصیل کنند.

۷- دانشجویان پذیرفته شده از یک دانشگاه خاص از کشور دیگر در یک مقطع زمانی باعث می شود که دید استادان به دانشجویان نامساعد شود و تصویری غیر واقعی از سطح تحصیلی و توانایی دانشجویان از آن کشور و از همه دانشگاههای آن ایجاد شود.

۸- دانشکده های مختلف در یک دانشگاه هماهنگی لازم را باهم ممکن است نداشته باشند. لازم است دانشگاهها در این خصوص تدابیری ببینند تا دانشکده های مختلف هماهنگ و یکنواخت و همگن باشند. به عنوان مثال شیوه برگزاری امتحان جامع و تعداد دروس و شرایط موفقیت در آن در مقطع دکترا علاوه بر تفاوتهای فاحش در دانشگاههای مختلف در دانشکده های مختلف یک دانشگاه از جمله مواردی است که باید به آن توجه داشت. محتوای امتحان جامع دکترا (کتبی و شفاهی بودن و مواد امتحانی) با توجه به این که دانشجویان خارجی مقاطع تحصیلی قبلی را در کشور دیگری گذرانده اند ممکن است برایشان دشوارتر از دانشجویان ایرانی همان مقطع باشد. وقتی امتحان جامع به صورت کتبی است و امتحان به صورت جمعی برگزار می شود، دانشجویان خارجی متضرر می شوند مضاعف بر زبان پاسخگویی به سوالات . دانشجویان ایرانی در شرایط مشابه به خاطر آشنایی بیشتر با مراجع درسی متداول در ایران و منش و روش استادان شرایط مناسبتر دارند. گاهی به خاطر زبان فارسی دانشجو مدت بیشتری را باید صرف کند تا خود سوال را بفهمد. اگر سوال و جواب به عربی یا انگلیسی باشد می تواند در این مورد کمک کند.

۹- دانشجویان خارجی در مدت اقامت در ایران و برای هر دفعه خروج باید اجازه خروج بگیرند و چون این تسهیلات در جاهای مختلف متفاوت است دانشجویان به زحمت می افتند. گاهی یک تا دوهفته طول می کشد تا اجازه خروج دریافت شود اگرچه در بعضی از شهرها یکروزه می شود این کار را انجام داد.

۱۰- باید اطلاعات کافی و وسیع در اختیار متقاضیان خارجی قرار گیرد تا مجبور نباشند برای گرفتن پذیرش، یک یا چند بار به ایران سفر کنند.

۱۱- دادن ویزا برای متقاضیان تحصیل در ایران توسط واحدهای کنسولی ایران در خارج از کشور باید سهل تر و ساده تر شود. می دانیم که نمایندگیهای اغلب کشورهای خارجی در ایران، نامه استاد راهنما را دایر بر پذیرش دانشجوی برای صدور ویزا کافی می دانند (یا می دانستند). درحالی که می دانیم سخت گیریهای زیادی اعمال می شود برای دادن ویزا در نمایندگیهای کشورمان در خارج از کشور. اکنون واسطه ها دارند وارد می شوند برای گرفتن پذیرش برای دانشجوی. البته در گذشته ایران از واسطه های شناخته شده و آژانسهای واسطه استفاده کرده است برای اعزام دانشجوی به خارج و درحال حاضر نیز آژانسهای رسمی و غیر رسمی پذیرش دانشجوی برای اعزام متقاضیان ایرانی به خارج فعالند. شاید الآن ما بتوانیم دفاتری را به وجود بیاوریم در خارج و داخل کشور که اعزام و پذیرش دانشجوی را در کشورها هماهنگ کنند. اینک دانشگاههای مختلف هیات های جداگانه را به کشورهای هدف اعزام می نمایند که می تواند آسیب جدی در آینده وارد کند و هزینه ها را هم بالا ببرد.

۱۲- سایت روابط بین الملل دانشگاهها باید تقویت شود تا متقاضیان بهتر و راحت تر بتوانند هم کسب اطلاع کنند و هم برای دریافت پذیرش از طریق سایت اقدام نمایند. در شرایط فعلی، باید متقاضیان تحصیل در ایران از طریق واحد بین الملل سازمان امور دانشجویان وزارت علوم و تحقیقات و فناوری ثبت نام کنند و کد رهگیری دریافت کنند. فعال و غیر فعال کردن کد رهگیری بسیار دشوار است. متقاضیان برای ورود به سایت مربوطه و ثبت نام و دریافت کد رهگیری مشکل دارند اما آنهایی که در ایران آشنا دارند یا دانشجوی هموطنی شاغل به تحصیل در ایران را می شناسند به راحتی می توانند این کار را انجام بدهند. شاید بتوان از همین دانشجویان استفاده کرد برای گرداندن آژانسهای جذب دانشجوی. بیشتر ارتباط دانشجویان با واحد بین الملل سازمان امور دانشجویان وزارت علوم و تحقیقات و فناوری است تا جای دیگر و این سازمان به گونه ای سهمیه ای بندی اعمال می کند و حالت عام و عمومی ارتباط متقاضیان با دانشگاهها به صورت مستقیم ضعیف است.

۱۳- در ورود و شروع و مخصوصاً دوره آموزش زبان، باید مراقبت بیشتری از دانشجوی کرد تا در مراحل اولیه دچار مشکل نشود. شروع موفقیت آمیز، زمینه را برای جذب دیگران آماده می کند.

۱۴- پروژه و موضوع آن و غنی بودن محتوا تأثیری شگفت بر دانشجوی خارجی دارد وقتی موضوع پروژه قوی است و کاربردی و مبتلابه جامعه، دانشجوی احساس بسیار بهتری دارد و تشویق می شود برای تشویق دیگران. مسایل تئوری البته مهم هستند اما موضوع پروژه و عملکرد استاد در ذهن دانشجوی به مراتب از درسهای تئوری تأثیر گزارتر است.

۱۵- دولت ها برای دوره دکترا معمولاً سه سال بورس می دهند (کشورما هم در گذشته بین سه تا چهارسال بیشتر بورس نمی داد) در صورتی که میسر باشد دانشجوی پژوهش محور گرفته شود برای بعضی از دولت ها مناسب تر است، تا آموزشی و پژوهشی که زمان زیادی وقت دانشجوی برای گذراندن دروس گرفته می شود. در همین راستا لازم است دانشگاهها تمهیداتی بیندیشند تا دانشجویان خارجی که زمان تحصیلشان طولانی تر از زمان پوشش بورسیه می شود بلا تکلیف نمانند و بتوانند با کمکهای محدود دانشگاه و یا استاد راهنما و یا هزینه شخصی تحصیل را به اتمام برسانند. این کار معمول است که در مراحل پایانی از دانشجوی شهریه ای دریافت نمی شود و یا تخفیف قابل ملاحظه داده می شود و کمکهای محدودی هم می شود و یا اجازه داده می شود در مرحله نوشتن تز دانشجوی به کشورش برگردد و برای دفاع نهایی به کشور محل تحصیل بازگردد. تمهیداتی اینچنینی در گذشته و حال معمول بوده و هست.

۱۶- موضوع دریافت شهریه به صورتی ارزی نیز از معضلاتی است که دانشجویان خارجی با آن روبرو هستند و به خاطر تغییرات نرخ برابری غیر معمول و نا متعارف و بالا و پایین رفتن های جهشی شرایط ناپایداری را ایجاد می کند که دانشگاهها باید به آن

توجه ویژه داشته باشند. در همین راستا باید شرایط تورمی خرید کالا و اجاره مسکن را برای دانشجویان خارجی مد نظر قرار داد.

۱۷- استادان دانشگاه‌ها با سیاست‌های عمومی دانشگاه برای جذب دانشجوی خارجی یا موافق نیستند و یا حداقل هماهنگ و مطلع نیستند، این مسئله موجب مشکلاتی برای متقاضیان خارجی تحصیل در دانشگاه می‌شود. زمانی را که استاد برای هدایت و راهنمایی دانشجوی خارجی (غیر فارسی زبان) باید اختصاص دهد بسیار بیشتر است، اما ممکن است هیچگونه مزیتی برای استاد نداشته باشد برای آنکه دانشجوی خارجی را هدایت و راهنمایی نماید.

مطالب ذکر شده در بالا برخی براساس تجربیات شخصی نویسنده بوده و بخشی با مصاحبه با دانشجویان خارجی شاغل به تحصیل در کشور از طرف آنان ابراز شده است. به خاطر جلوگیری از ایجاد بعضی حساسیتها از اشاره صریح به مواردی که ممکن است جنبه عام و عمومی نداشته باشد و برخوردی موردی صورت گرفته باشد، اجتناب شده است.